

Однако наблюдаются и различия. Русские пословицы и поговорки, основной объем которых сформировался на базе ценностей патриархальной сельской общины, отражают присутствие физической усталости как результата интенсивного труда¹.

Таким образом, сравнительный анализ показывает, что субкатегориальные признаки отношения к работе в русской и английской лингвокультурах имеют специфические черты, формирующие национальную картину мира².

Список литературы:

1. Арутюнян Ю. В. Этносоциология: Учебное пособие для вузов//М.: Аспект Пресс – 1998. – С. 18–43.
2. Даль В. И. Пословицы русского народа. Сборник в трех томах. Том второй// М.: Русская книга – 1993. – С. 380–408.
3. Лингвистический энциклопедический словарь. Гл. редактор В. Н. Ярцева//М.: Советская энциклопедия. – 1990. – С. 273–275.
4. Островская Т. А. Концепт «труд» в русской и американской лингвокультурах// Дис. канд. филол. наук: 10.02.20 – Краснодар – 2005. – С. 98–99.

*Snigovska Oksana Volodymyrivna,
Odesa I. I. Mechnikov National University,
Ph. D. in Pedagogical Sciences, Department of International Relations
E-mail: snigovska@ukr.net*

Language in context of intercultural communication: transition from Hellenization to Westernization/Americanization

*Снігівська Оксана Володимирівна,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
кандидат педагогічних наук, Відділення міжнародних відносин
E-mail: snigovska@ukr.net*

Мова в контексті міжкультурної комунікації: перехід від еллінізації до вестернізації/американізації

Формування міжнародних ринків, збільшення потоків мігрантів і туристів, утворення транс-, інтер-, наднаціональних політичних, економічних інститутів

¹ Островская Т. А. Концепт «труд» в русской и американской лингвокультурах// Диссертация кандидата филологических наук: 10.02.20 – Краснодар – 2005. – С. 98.

² Арутюнян Ю. В. Этносоциология: Уч. пособие для вузов//М.: Аспект Пресс – 1998. – С. 18.

об'єднують народи і країни у певну глобальну цілісність. Найпотужніші процеси глобалізації генерують не тільки значні переваги, а й водночас уміщують небачені раніше небезпечності «придушення», нівелювання національних культур та традицій. Одні вчені стверджують, що «процеси глобалізації відображають єдиний світовий поступальний розвиток у результаті загального визнання західних економічних, суспільно-політичних і культурних моделей як найкращих із можливих. Інші пов'язують їх з експансією західної моделі суспільства і пристосуванням світу до цієї моделі»¹. Відтак, стратегічною умовою соціокультурної інтеграції має виступати принцип взаємозбагачення культур при збереженні їх самобутності й цілісності.

Зосередимо увагу, в першу чергу, на змістовому наповненні багатопланового конструкту «мова в контексті міжкультурної комунікації», який відображає результати обміну між двома і більше культурами та продуктами їх діяльності, що здійснюється у різних формах. За В. Щербиню², складний ірраціональний вимір міжкультурної комунікації віддзеркалюється у категорії «діалог культур», набуваючи концептуальної значущості у всіх сферах людської діяльності, і виявляється складним, символічним, трансакційним і найчастіше неусвідомленим процесом, що передбачає масове віртуальне мовно-культурне конструювання на рівні особистісної взаємодії. Також, діалог культур у глобалізованому світі детермінується постійним оновленням соціокультурного простору, адаптацією його елементів, зокрема мови, до умов нового середовища.

В аспекті нашого дослідження зауважимо, що процес глобалізації з боку країн-гегемонів виражається у діяльності, спрямованій на включення людства у сфери впливу, влади і його експлуатації розвиненими країнами, тоді як з боку країн-реципієнтів — у запозиченні західноєвропейських і американських стандартів у галузях культури, освіти, політики, економіки тощо. Згідно з J. Fishman³, мова як інструмент мовної політики відіграє важливу роль у вибудовуванні картини світу, зберіганні й передачі ідеологем і міфологем — споконвічних, що виростили на національному ґрунті, і привнесених ззовні. Саме тому однією з основних цілей мовної політики західних країн по відношенню до інших країн є вестернізація.

У наукових розвідках більшість дослідників ототожнюють *поняття* «вестернізація» і «американізація», що мають спільну основу, але водночас не є синонімами.

---

¹ Шелестюк Е. В. Английский язык как инструмент вестернизации // Судьбы национальных культур в условиях глобализации: сб. мат. II Междунар. научн. конф. (Челябинск, 4–5 апреля 2013 г.). – Челябинск: Энциклопедия, – 2013. – Т. 2. – С. 143.

² Щербина В. Комунікація в контексті діалогу культур // Культурологічна думка. – К., 2009. – № 1. – С. 80–86.

³ Fishman J. Language modernization and planning in comparison with other types of national modernization and planning // Language in society. – Hague: Mouton, 1974. – Vol. 2. – N 1. – P. 79–102.

Термін «американізація» ми пропонуємо трактувати як експансію норм, цінностей американської культури, що є характерною особливістю світового процесу. Наголосимо, що «американізація» є логічним наслідком і продовженням європейської культурної традиції, тобто «вестернізації». Проте найчастіше під конструктом «американізація» мається на увазі не стільки експансія американської традиції, скільки процеси загальної «вестернізації» світової культури. Наразі американська і західноєвропейська ідеології, норми, спосіб життя претендують на ототожнення з загальнолюдськими. Прагнення до визнання американо-європейських систем цінностей, моделей державного устрою поєднується з військовою, політичною, технологічною, економічною перевагами, в силу чого «вестернізація» і «американізація» виявляються стрижнем світової культури в цілому.

Погодимось з Ferguson, Fishman, Phillipson, Ricento & Hornberger¹, які стверджують, що «вестернізація як частина мовної політики передбачає західноцентризм (поширення супралокальної (тобто західної) ідентифікації та супралокальних цінностей), розробку на основі англomовних концептів і номінацій корпусу лексичних одиниць мов-реципієнтів, що перекладаються англійською; маргіналізацію і архаїзацію традиційних національних мовних номінацій і мовленнєвих форм; стимулювання супранационального, уніфікованого використання імен і понять, схожого опису предметних ситуацій; нівелювання мовних картин світу, дискурсів і практик за західним зразком».

Виступаючи свідками сучасного розвитку мов, ми можемо констатувати факт історичної зміни полярності впливу грецької та англійської мов в контексті міжкультурної комунікації. Так, свого часу гегемонічна грецька мова збагатила лексику і граматику європейських мов, особливо слов'янських, а також мов християнського Сходу. Дослідниками помічено, що чим більший відсоток присутності в мові слів грецького походження, тим вона багатіша. Наведемо деякі приклади з метою довести наскільки великою була експансія грецької мови і культури на різні прошарки європейського суспільства. У загальних словниках англійської мови кількість запозичених з грецької мови слів коливається від 5 000 до 8 500, що складає приблизно 15–21 %. Етимологічний словник Lewis & Short уміщує 10 500 грецьких слів, тобто 21,6 % від занесених до нього слів. Навіть у найповнішому американському словнику Merrian Webster із 166 724 слів нараховується 42 914 грецьких, що відповідає 25,73 %, тобто кожне четверте слово має грецький корінь. Отже, щоб оцінити відсоткову значущість присутності в англійській мові грецьких слів, порівняємо: авторами зафіксовано запозичення лише 57 турецьких слів, а із слов'янських мов — 34. Наголосимо також, що в багатьох словниках,

¹ Цит. за: Шелестюк Е. В. Английский язык как инструмент вестернизации // Судьбы национальных культур в условиях глобализации: сб. мат. II Междунар. научн. конф. (Челябинск, 4–5 апреля 2013 г.). – Челябинск: Энциклопедия, 2013. – Т. 2. – С. 144.

зокрема Оксфордському, етимологія слів ґрунтується на латинських коренях, що дещо нівелує масштабність феномену «еллінізація» мов.

Важливо, що в означеній проблемі питання постає не тільки у відсотковому запозиченні грецьких слів іншими мовами, а і в якісному їх співвідношенні. Адже вплив грецької мови поширився, головним чином, *на запозичення*:

1) засадничих понять і виразів, так званих «ключів мовознавства» в їх споконвічній грецькій формі;

2) наукової термінології;

3) власних імен;

4) приказок і прислів'їв;

5) ідіом і фразеологізмів;

6) слів з міфології та історії тощо;

на перенесення:

1) фонетичних і морфологічних особливостей;

2) канонів словотворення з грецької на різні мови тощо.

Наразі в контексті міжкультурної комунікації спостерігається тенденція до «вестернізації»/«американізації» національних культур (зокрема мов), що знаходить своє відображення у проникненні численних англіцизмів/американізмів в їх словниковий запас. Як визначає О. Шелестюк¹, англійська мова вбачається дуже інструментальною для «вестернізації» в умовах глобалізації *завдяки*:

1) інтенсивному поширенню ментефактів англійською мовою засобами масової інформації та мас медіа;

2) набуттю статусу *lingua franca* майже у всіх галузях суспільної діяльності (тотожну роль свого часу виконувала і грецька мова);

3) поширеному викладанню англійської мови, пропаганді її престижності, штучному створенню суб'єктивної діглосії;

4) активній політиці просування англійської як основної мови міжнародного спілкування.

Таким чином, «вестернізація»/«американізація» сьогодні відображає глобальну гегемонію лише одного суб'єкту — англомовного світу. Складовою частиною означеного феномену виступає культурна гегемонія у «грамшианському» дусі², тобто домінування певної культури, *мова якої неусвідомлено транслює ідеологію домінуючих еліт*, сформовану за рахунок законів ринку і засвоєну мамами. З боку англомовних країн це увиразнюється програмованим створенням

¹ Шелестюк Е. В. Английский язык как инструмент вестернизации // Судьбы национальных культур в условиях глобализации: сб. мат. II Междунар. научн. конф. (Челябинск, 4–5 апреля 2013 г.). – Челябинск: Энциклопедия, 2013. – Т. 2. – С. 144.

² Грамши А. Искусство и политика // Тюремные тетради. Избранное. – Режим доступа: <http://eot.su/node/5638>

сприятливих умов (наприклад, поширенням привабливих брендів західноєвропейської та американської культур, британської й американської англійської мов) з метою формування у представників культур-реципієнтів англо/американо-центристських цінностей і переконань, які сприйматимуться ними як власні.

Список літератури:

1. Грамши А. Искусство и политика//Тюремные тетради. Избранное. – Режим доступа: <http://eot.su/node/5638>
2. Шелестюк Е. В. Английский язык как инструмент вестернизации//Судьбы национальных культур в условиях глобализации: сб. мат. II Междунар. научн. конф. (Челябинск, 4–5 апреля 2013 г.). – Челябинск: Энциклопедия, 2013. – Т. 2. – С. 143–151.
3. Щербина В. Комунікація в контексті діалогу культур//Культурологічна думка. – К., 2009. – № 1. – С. 80–86.
4. Fishman J. Language modernization and planning in comparison with other types of national modernization and planning//Language in society. – Hague: Mouton, 1974. – Vol. 2. – N 1. – P. 79–102.